

DEDE KORKUT KİTABI BAĞLAMINDA GÖÇ ROMANI ÜZERİNDE

BİR DEĞERLENDİRME

An Assessment on the Novel of Göç in Context of “Book of Dede Qorkut”

Salim ÇONOĞLU*

Özet

Göç, Azerbaycanlı şair ve yazar Mevlüt Süleymanlı tarafından kaleme alınmıştır. Eserinde göçebe hayattan yerleşik hayata geçişteki problemleri işleyen yazar, XX. Asrın başlarındaki göçerlerin hikâyesini günümüzün bir Dede Korkut’u gibi anlatmıştır. Eserde masallar, hikâyeler, destanlar zengin birer malzeme durumundadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Dede Korkut, Gelenek, Göçebe Hayat.

Abstract

Göç is a novel which has been written by Mevlüt Süleymanlı who is an Azeri poet and author. Studying the problems of transition from pastoral nomadism to settled life, the author tells nomads stories in the beginning of the 20th century, like present day Dede Korkut stories, narratives, and collected work are rich material in the work.

Key Words: Migration, Dede Korkut, Pastoral Nomadism, Tradition.

Giriş

Mevlüt Süleymanlı’nın “Göç” adlı romanı, Türkiye Türkçesi’ne aktaranın ifadesiyle Azerbaycan’da yaşanan içli, buruk, şiir yüklü bir destandır. Yaylaların sade, sevgi ve hareket dolu hayatında masallar düşlere, düşler gerçeklere karışır. Karakelle aşiretinin göçerleri tabiatın canlı olduğunu bilir ve böylece onunla bütünleşirler.¹ Roman, Seyfettin Altaylı tarafından Latin harflerine aktarılmış ve Ötüken Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Yazar, eserinde, Sarıkaya’nın tespitiyle, bugünkü Ermenistan, Tarihi Revan Hanlığı Türklerinin yok edilmesini, Karakelle soyunun tükeniş macerası çevresinde anlatır. Çarlık Rusyasının bölgede uyguladığı politikalarla tükenme noktasına gelen Karakelle soyu, 1917 Ekim ihtilali sonrası, son Karakelle çocuğu hastalıklı İmir’le yeniden yaşama ve varlığını sürdürme imkânına kavuşur.² Esere konu olan mekân tarihin başından beri Türk yurdu olmuş ama şimdi Ermenistan sınırları içinde kalmış bir bölgedir. Çarlık Rusyası, 1828 Türkmençay antlaşmasından sonra bu bölgeye Ermenileri yerleştirmiş ve sonuçta Azerbaycan Türklüğü ile Türkiye Türklüğü arasındaki coğrafi bağlantı kesilerek arada tampon bir bölge oluşturulmuştur. Bir zamanlar -eserde de hikâyeleri anlatılan Karakelle, Tekeli, İmirli, Koçkarlı gibi- Türk kabilelerine ait topraklara şimdi Ermeniler hâkimdir.

Göç, zengin bir töre romanıdır. XX. asrın başlarındaki göçerlerin hikâyesi, zengin gelenek ve görenekleri, âdetleri çağdaş bir Dede Korkut üslûbuyla dile getirilmiştir:

"Mevlüt, binlerce yıl at sırtında zaferden zafere koşan ve kendi kültürünü at üstünde yaratan Oğuzların engin dünyasını ruhunda zerre zerre duymuş ve bunları sanatının temel taşı olarak

* Yrd. Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi.

¹ Mevlüt Süleymanlı, **Göç (Roman)**, Ötüken Yayınları, II. Baskı, İstanbul (1994), Önsöz.

² Mahmut Sarıkaya, “Türklerdeki Soykırım Algısının Dile Yansıması Üzerine”, **Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları**, Volume 2/2, Spring (2007), s. 554-555.

kullanmıştır. K k  yerin derinliklerinden kalkıp göğün enginliklerine ulaşan, asırların izini takip edip yavaş yavaş vekarla yürüyen bu kültürü bütün ruhuna sindirmiş, feyzini ondan almıştır."³

Yazarların psikolojilerin ve sanatçı kişiliklerinin oluşmasında ailenin önemli tesiri olduğu muhakkaktır. Mevlüt Süleymanlı'nın eserindeki şiire yakın Dede Korkut üslûbunu, tabiatı canlı bir varlık olarak ele almışını da bu tesire bağlamak mümkündür. Yazarın anne ve babası da şiir söylemiş, yazarın ifadesiyle edebiyat  leminin yolu özellikle annesiyle başlamıştır. Dedesi de şair ruhlu bir insan olan yazarın büyük babası ise bir tabiat adamıdır. Yazar, büyük babası için şunları söylemektedir:

*"İnsanla tebietin ancak  iğin  iğine (omuz omuza) yaşayabileceğine inanırdı. İnsanı ondan ayrı d ş nmeği ağlına sığdırabilmezdi. Biz ise tebietten aralı d şm ş k, bunun faciası da özünü yavaş yavaş gösterir. İnsan su, ot,  i ek, ekin, ağaç, dağla yanaş (beraber) yaşayıb öz kökü  s d nde berk (sağlam) dayanmalı. Menim  i in edebiyat buradan başlayır."*⁴

Eser için zengin bir t re romanıdır denilmişti. Bu bağlamda, eserin gelişimi içerisinde gelenekten gelen pek çok unsura rastlamak mümkündür. Yazar, insanların ruh  yapılarını, aile ilişkilerini, dünya görüşlerini, esere konu olan mek nın ekonomik ve toplumsal hayatını doğum, çocukluk, evlilik, yaşlılık ve ölüm gibi hayatın çeşitli dönemleri ile ilgili adetleri, gelenekleri, inançları,  ağdaş bir Dede Korkut üslubuyla ifade etmektedir. Geçmişten gelen birikimin/geleneğin bu anlamda esere kaynaklık etmesi/yol göstermesi, yazarın, romanların, destanlardan gelen birikime de ihtiyaç gösterdiğinin farkında olduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi, "Kırgızların Manas, Türk dünyasının ortak destanlarından birisi olan Dede Korkut Hikâyeleri aynı zenginlikte ve nitelikte kültürü besleyen kaynaklardır."⁵ Bunlar, bu romanda da görüldüğü gibi modern hik yeye ve romana kaynaklık edecek niteliktedirler. Diğer yandan, roman, g  be kültürü anlatan benzer eserlerden daha farklı bir şekilde kurgulanmıştır. Romanda da ifade edildiği gibi üç yüzyıl süren g  e farklı bir bakış açısıyla yaklaşılmaya çalışılmaktadır. Romanda kolektif bilinçaltını yansıtan bir takım simgesel anlatımların  n pl na çıkartılması, aslında yazarın yerleşik toplum hayatı ve bu hayatın beraberinde getirdiği medeniyetin karşısına g  be hayatı çıkarmaya çalıştığını; g  be hayatın da kendisine has bir medeniyeti, kültürü, gelenek ve göreneklerinin olabileceği düşüncesini ortaya koymaya çalıştığını göstermektedir. Romanda, Karakelle aşiretinin özellikle yerleşik hayata geçtikten sonra yaşadığı olumsuzluklar da bu düşünceyi doğrulamaktadır  nk  g  be kültür ve bu kültürün etrafında oluşan hayat tarzı, insanların yüzyıllardır bir arada yaşamalarını sağlamıştır. Yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte bu hayat tarzının etrafında oluşmuş ve yaşanan hayatın bir anlamda devamlılığını sağlayan kolektif bilinçaltını oluşturan bir takım hayati pratikler de insanların hafızalarından silinmeye başlamış ve obanın arasındaki dirlik ve düzen bozulmuştur. İnsanlar ve hatta diğer canlılar arasındaki sevgi, dostluk tamamen ortadan kalkmış ve düşmanlık başlamıştır. Sonuçta bunun bedelini oba halkı çok ağır bir şekilde ödeyecektir.

Türklerin, "epik/destansı tarihini ve g  be yaşam ile yerleşik hayata geçiş sürecindeki çizgisini yansıtan eser"⁶ bir giriş paragrafı ile üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ikinci b l m m n devamı,   nc  bölüm de birinci bölümün devamıdır. Roman Karakelle aşiretinin    yüz yıllık macerasını anlatmaktadır.

Romanın  zeti şyledir:

Roman, eserin hâkim kahramanı İmir'in rüyalarının anlatıldığı bir paragrafla başlar. Bu kısımda İmir'in bir yıldır kendisini boğan, garip rüyalar gördüğü anlatır. Romanın bu kısmında karşımıza çıkan

³ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 7

⁴ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 8.

⁵ Bilge Ercilasun, "21. Yüzyılda Türk Dünyası Edebiyatlarına Bir Bakış", **3. Uluslar Arası Türk Uygarlığı Kongresi**, Bişkek 28-30 Mayıs.

⁶ Birol Azar, "G   Romanı  zerine Bir  z mlleme Denemesi", **Arayışlar** (2006), Yıl: 8, S. 15.

rüya motifi, eserin sonuna dek kahramanların hayatlarında birinci derecede önemli olacak ve eseri sonuna dek idare edecektir.

Eser, bu giriş kısmından sonra fasıl adı verilen üç bölüme ayrılır. Birinci fasılda okur, eserin geçtiği köyü ve köyde yaşayanları tanır. İmir, gördüğü rüyalardan tedirginlik duyan ağabeyi Bekil ve ninesi Hürü Kadınla aynı evi paylaşmaktadır. Uzun yıllardır Kanık oğlu ve Karakelle aşiretlerinin yurt tuttuğu iki dağın arasına sıkışmış küçük bir köydür burası. İmir, birkaç gün önce Kanık oğullarından Saraç ile Karakelle aşiretinden Begüm'ün otlukta kucaklaştıklarını görmüştür. Bir gün sonra da İmir, otluk civarında Begüm ile Saraç'ı, aynı rüyasında olduğu gibi görür. Saraç, İmir'i dövmeyle baslar. O sırada İmir, ona atının kaçacağını ve ipini koparacağını söyler. İmir'in söyledikleri gerçekleşir. Saraç, İmir'i kemiklerini kırıncaya dek dövmüştür. Ninesi İmir'i otlarla tedavi etmeye çalışır. Bekil bu olaydan fazlasıyla etkilenmiştir. Bir taraftan kardeşinin bir Kanıkoğlu tarafından dövülmesi, diğer taraftan gizli bir aşkla bağlandığı Begüm'ün durumu onu oldukça üzmüştür. Tüm bunlar yaşanırken Begüm'ün amcası onun intikamını almak için Saraçların merkebinin ayağını baltayla keser. Amca Deli Domrul yıllar önce Kanıkoğullarının küçük kız kardeşi Akça Hatun'u kaçırmış ama Kanıkoğlu'nun yedi kardeşi hem Akça Hatun'u geri almışlar hem de Deli Domrul'u ormanda bir ağaca bağlayıp vücudunun her yanını dağlamışlardır. Aklını kaybeden Deli Domrul, on yıl Kanıkoğullarının kapısında çalışmış, yirmi yıl böyle geçmiştir.

Bu olaydan sonra Hürü Kadın, onu kendi evine götürür. Deli Domrul, yirmi yılın birikimiyle ağlamaktadır.

Üçyüz yıldan beridir Karakelle kabilesi ile Kanık soyu arasında kan davası devam etmektedir. İmir'in babası Karakellelerin sonuncusudur. Yedi yıl önce yılık sürüsünü karısı Senem ile birlikte yayladan indirirken Kanık oğullarının adamları tarafından yolları kesilmiş ama adamlar yanında karısı olduğu için ona ilişmemişler ve onu Akçalı denilen yerde beklediklerini söyleyip atlarını sürmüşlerdir.

Eserden anlaşıldığına göre, bir zamanlar soyları azalmış olan Kanık nesli, hükümeti tanıyıp önlerinde el pençe divan durunca meydanda rakipsiz kalmış ve Karakelle neslinin soyu azalmaya başlamıştır.

İmir'in babası hamile karısı Senem'i orada bırakıp atını Akçalı'ya sürer. Üzerinden fazla vakit geçmeden eşi oracıkta doğum yapar. İki erkek çocuk doğurur. Göğüş'ün köy halkı tarafından kız zannedilen bir çocuğu daha vardır. Ancak doğumun olduğu sırada bu çocuğun da erkek olduğu anlaşılır. Göğüş ve karısı çocuklarının düşmanlardan korumak için yıllarca kız kıyafetiyle dolaştırmışlardır.

Göğüş söylenilen yere gider. Oradaki çatışmada kendisi ve Kanık neslinden Beyrek başta olmak üzere üç kişi ölür. Ertesi sabah Eğrikar'dan altı tabut çıkar. Üçü Kanık neslinden, üçü de Karakelle neslinden. Karakelle Göğüş, eşi Senem ve ikizlerin birisi. Ancak Göğüş ve Beyrek ölmeden önce iki kabilenin büyüklerine artık bu düşmanlığın bitmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Sonunda Eğrikar'ın yedi yerine, yedi obasına Karakelle soyuyla Kanık soyunun barıştığı ilan edilir.

Eserde geriye dönüşle bu hikâye anlatıldıktan sonra roman zamanına dönülür. Hürü Kadın'ın evinde bulunan Deli Domrul'un hafızası yerine gelmiş, gözünden akan yaşlar onun kaybolmuş hafızasını yitirmiştir. Üç gün üç gece hiç uyanmadan uyumuş, uyuduğunda simsiyah olan saçı sakalı uyanınca bembeyaz olmuştur.

Deli Domrul akıllanmaya başladığı günden beri herkesin gözü önünde hızla ihtiyarlamaktadır. Ve bir akşamüzeri köy halkı yavaş yavaş evlerine çekilmeye başlamışken aniden Hürü Kadın'a bakıp insanların dağılmamasını çünkü birazdan öleceğini söyler. Bu sözü söyler söylemez de ölür.

İmir'in Saraç tarafından dövülmesinden sonra daha da kinlenen Bekil, Saraç'ı kuytu bir köşede yakalayıp döver, kemiklerinin kırıp İmir'in acısını ondan çıkarır. Ancak Saraç bütün bu olanlara rağmen Kanikoğlu kabilesinin, yeniden bir kan davası güdülmesi isteklerini kabul etmez.

Eserin ikinci fasıl olarak adlandırılan bölümünde Karakelle soyunun geçmişine ait bilgiler, geriye dönüşlerle ve Hürü Kadın'ın aracılığıyla verilir. Bir ilkbahar öncesinde Karayazı ormanının eteğinden çıkan göç hiç bilinmeyen bir otlukta durur. Göçü üç atlı karşılar. Aynı dili konuşmaktadırlar. Kendilerine Koçkaroğlu demektedirler. Koçkaroğlu'nun ak sakallı ihtiyarlarıyla, Karakellelerin ak sakallı ihtiyarı konuşurlar, kaynaşırlar. Karakellelerin kocamış kadınları yüzyıllardır ak sakallı ihtiyarlara "Bir yerde yurt tutalım, geniş dünyayı ayağımızın altına aldık. Beğenip bir köşede kendimize yer seçelim. Ne ölenimizden haberimiz var, ne kalanımızdan" diye yalvarmaktadırlar.

Ak sakallı dede Koçkarlara uzak tepelikleri göstererek yüreğinin o yerlerde yerleşmeyi arzuladığını söyler. O yerler Kanık soyunudur. Ama ak sakallı dede bu tepeliklerin kendilerinin olduğunu, dedesinin kendisine buraların adını andığını söyler. Ve dede öldürölüp bitseler de oralarda yurt tutacaklarını ekler. Karakelle göçü, adı geçen yere yerleşir. Yedi grup olup yedi hisse arazi ekerler. Ama buraya yerleştiklerinin yedinci günü Kanikoğullarının atlıları gelip bu yerleri terketmelerini ister. Karakelleler bunu kabul etmeyince kan dökölür ve yıllarca sürecek olan düşmanlık başlar.

Çarlık Rusyası, bir zaman sonra Karakellelerin yaşadığı bu yerleri Kurthan Ağa isimli bir Ermeni'ye satar. Karakelleler ağanın tüm direktmelerine rağmen yurtlarını terk etmezler. Karakelle yurdu çok azaldığı halde onlara direnir.

Uzun bir süre sonra Çarlık Rusyası'nın devrildiğı haberi Kurthan Ağa'ya ulaşır, o da tüm obasıyla hiç kimsenin haberi olmadan yaşadığı yeri terk eder.

İkinci fasıl, daha önce bahsettiğimiz Göğüş ve karısı Senem Hatun'un Kanikoğlu atlılarıyla karşılaşma hadisesiyle sona erer.

Üçüncü fasılda, Kanık yurdu büyümüş, Karakelle yurduna karışmıştır. Karakelle kökü ise bir parça toprak gibi dört taraftan sıkılarak susuz toprak gibi çatlamaktadır.

Kanık uşağı Saraç'ın başına toplanmış, Bekil'i öldürmesi için baskı yapmaktadır. Bekil'in kardeşi İmir, yine bir gece rüyasında ağabeyinin öldürölüğünü görür ve bağırarak uyanır. Hürü Kadın, Bekil'i Kanikoğullarından korumayı başarır. Bu dönemde Karakelle soyundan Ardıç- ki bir ihtilalcidir.- köye döner ve hükümetin yıkıldığını, artık Kanık evinin tüm topraklarının alınıp paylaşılacağı müjdesini verir. Daha sonra da yıllar önce Karakelle soyundan ayrılmış ve nereye gittiğı bilinmeyen Oral'ın uşağı Eğrikar'a geri döner. Herşey düzene girmiştir artık. İmir durup, bu olan bitene sessizce bakmaktadır. Üçyüz yıl öncesinden çıkan göç, İmir'den de geçip geleceğe doğru ilerlemektedir.

Romanın bu kısa özeti bile bize, eserin neredeyse tamamına (ad koyma, dilekler ve ilençler, rüyalar, doğum ve çocuk, tabiat vb. Hatta, Banu Çiçek, Beyrek, Selcen Hatun, Bilici Kadın vb. şahıs isimlerindeki benzerlikler de dâhil) Dede Korkut üslubunun hâkim olduğunu göstermektedir. Mevlüt Süleymanlı, XX. asrın başlarındaki göçerlerin hikâyesini günümüzün bir Dede Korkut'u gibi anlatmış ve bunda da başarılı olmuştur. Bu bağlamda, eserde geçen halk kültürüne ait unsurları ve Dede Korkut üslubuna yaklaşan tarafları, birkaç başlık altında değerlendirmek mümkündür:

I-Ad Koyma

Bilindiğı gibi, erkek çocuk bir anlamda soyun devamlılığını sağlayacağı için toplum hayatı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle "destanlarda onun bu önemine bağlı olarak doğumundan

itibaren hayatının çeşitli safhalarına ait unsurlar detaylı bir şekilde işlenir. Bunlardan biri de çocuğun bir ad olarak toplumun gerçek bir ferdi olmasıdır.”⁷

Romanda ad koyma ile ilgili pratikler göz önüne alındığında erkek çocuğun bu önemi ortaya konulacak şekilde ele alındığı görülmektedir. Her ne kadar erkek çocuklara ad verilmesinde, ad verme ile ilgili pratik, Dede Korkut'ta olduğu gibi çocuğun bir kahramanlık göstermesiyle ilgili değilse de; Dede Korkut'u hatırlatan izler görülür:

"İmir'de ilerleyip dedesinin elini öptü.

-- Bu küçük oğlumuzdur, ad koymamışım daha.. Adını sen ver, ömrünü Tanrı versin.Tüfeği kendisi yapıyor.”⁸

"Alay'ın küçük oğlu dedesine doğru gitti. Bekil elini kaldırdı:

--Ey obam,-dedi,-kendi adımı küçük torunuma veriyorum, ömrünü Tanrı versin, adı Bekil olsun, Karakelle Bekil.”⁹

II-Dilek ve İlençler

Romanda sık sık karşımıza çıkan dilekler ve ilençler (beddualar) de, günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Büyüklerin küçüklere, küçüklerin büyüklere ya da kızgın insanların birbirlerine karşı olan öfkeleri, hınçları, kızgınlıkları, çaresiz direnişleri, istekleri, gerçekleşmesini umdukları arzuları hep o sözlerde yansır. Onlar yalındır, yapmacıksızdır, anlamı açıktır. Umutlarla umutsuzlukların, korkularla sevinçlerin, öfkelerle pişmanlıkların bir bileşkesidir dilek ve ilençler. Karakelle Aşireti'nden Hürü Kadın'ın torunu olan İmir, bir yıldır rüyalarında bir hortuma düşmekte ve uyandığında gördüğü bu rüyaların gerçekleştiğini görerek sıkıntıya düşmektedir. Ninesi torununun içinde bulunduğu bu anlaşılmaz durumdan kurtulması için dua eder:

"Nine fısıltıyla dua okuyup yüzüne üfledi: Özürlü etme ey Tanrım, bu öksüzü gülünç etme”¹⁰

İmir'in Kanikoğlu Saraç tarafından dövülmesi sırasında Hürü Kadın'ın sarfettiği ve 'cehennemliğin çocukları' anlamına gelen bir deyim oldukça ilginçtir:

"Çocuğun kolu kırılmış, koş Çırpanevi'ne. Ortadaki yolla git. Kanikevi görmesin seni de vururlar. Barışmışa benzemiyorlar. Derin gitmişin çocukları”¹¹

Hürü Kadın, başlarına gelen onca felakete rağmen seher duasıyla akşam duasının arasında köyde yapılan ve yapılacak olan herşeyi affederek yüzünü Tanrı'ya döner:

" - Ey yeri göğü yaratan, ben günâhkar kulunum. Uluların ulusu, sen büyüktün. Yeryüzünün suçu büyüyor, affet günahlarımızı. Şeytanın şerrinden bey hilesinden koru bizi. Gözün yavrularımızın üstünde olsun.Çok hataya düştük, gözümüzü yine de senden ayırmamışız. İşimizi uğurlu kıl, uğurumuz seninle olsun. Yavrumuza şifa ver, ulu Tanrı yol göster ona.Birisinin de, karı beyaz, buzu mavi olan kışta

⁷ Naciye Yıldız, “Manas Destanında, Oğuz Kağan Destanı'nda ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde Yer Alan Benzerlikler”, **Manas Bildirileri Kitabı**, TDK Yayınları, Ankara (1998).

⁸ Mevlüt Süleymanlı, **age.**, s. 125.

⁹ Mevlüt Süleymanlı, **age.**, s. 125.

¹⁰ Mevlüt Süleymanlı, **age.**, s. 12.

¹¹ Mevlüt Süleymanlı, **age.**, s. 13.

ormandan ağaç taşımaktan omuzlarında yaralar açılmış. Ümidimizi ona bağlamışız, düşman kurşunundan koru O'nu.O'na söz söyleyenlerin dilini ve maksadını kısa kıl, amin."¹²

III-Rüyalar

Roman, Hürü Kadın'ın torunu İmir'in gördüğü rüyalar üzerine kurulmuştur. Rüyaların en eski çağlardan beri insan hayatında ne derece önemli olduğu bilinmektedir: *"İnsanlık tarihi boyunca bütün dünyada pek çok bilinmeyenin anahtarı, insanın ve geleneğinin habercisi olarak zaman zaman korkulan zaman zaman hayranlık duyulan rüyalar edebi eserlerin konusu olmuş, bu eserlerde farklı akisler yaratmıştır.(Günay,1992:88)* Bu nedenledir ki rüya yorumları, insanın gelecekle ilgili planlarını belirlemesinden günlük yaşamını şekillendirmesine kadar pek çok alanda önem kazanmıştır: *"Diğer yandan Sovyet döneminde bir takım gerçeklerin doğrudan söylenmesinin sakıncalı olduğu bilinmektedir. Ashında romanın çatısını oluşturan rüya motifi de bu düşünceyi bir anlamda doğrulamaktadır."*¹³ Yazar, rüyaları yorumlamamış, olduğu gibi aksettirmiş ve hatta olayları rüyalara göre anlatmıştır. Romandaki İmir karakteri çok ilginç rüyalar görür. Bu rüyalar bir süre sonra gerçekleşir. Fakat İmir bunları çevresindeki kimseye anlatamaz

*"İmir bir yıldır rüyasında hortuma düşüyordu. Göğün derinliklerinde miydi, dipsiz bir suyun ortasında mıydı yoksa karada mıydı neydi, bir kuyunun ağzıydı."*¹⁴

Görülen bu rüyaların bir müddet sonra gerçekleşmesi, onların olağanüstü özellikler taşıdığını ortaya koymaktadır:

*"İmir'in içinde bugün gördüklerini daha evvel görmüş, yaşadıklarını yaşamış gibi bir his vardı. Bu hisse nereden kapılmıştı bilemiyordu."*¹⁵

İmir'in bu olağanüstü kişiliği daha anne karnında iken belli olmuştur. Annesi, İmir'e hamile kaldığından beri duvarın öte tarafını gördüğünden söz eder sık sık. Bu ibareyle, İmir'in gördüğü rüyalar arasında bağlantı kurmak mümkündür. Çünkü rüya gelecekte olanları bilmek anlamını taşır. Duvarın diğer tarafını görmek de o anda meydana gelen ama normal bir insanın göremeyeceği bir olayın o anda görülmesidir. Bu olağanüstü durumun cevabını yine Karakelle aşiretinden güngörmüş bir ihtiyar verir:

*"- Bunların soyunda hak vergisi vardır. Kızlı erkekli hepsinde bu haller görülüyor. Dedem derdi ki, bunların neslinden birine rüyada buta verilmiş."*¹⁶

Eserde rüya yorumlarıyla ilgili bir başka düşünce de, insanların gündelik hayatlarını gördükleri rüyalara göre şekillendirmeye hatta yaşamaya çalışmalarıdır. Yazar, bütün Karakelle soyu için rüyanın önemini, onların rüyalarına göre nasıl hareket ettiklerini ortaya koyarken, diğer yandan da Karakelle soyunun rüya ile iç içe bir hayat sürdüklerini söylemektedir:

*"Herkes uykudan uyanmış, günü yaşamaya başlamışlardı. Rüyasında kısmet gören kalkıp peşine düşüyor, su gören yeni bir işe başlıyor: Halıcı tezgah kuruyordu, çiftçi tarlaya gidiyordu. Yol görenler ayrıldığı insanı, kan gören kavuşmak bekliyordu. Yılan gören evden çıkmıyordu. Çıkırsa kana susamış birinin gazabına uğrayacağı kesindi."*¹⁷

¹² Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 32.

¹³ Orhan Söylemez, *Türk Dünyası Edebiyatları Roman I*, Akçağ Yayınları, Ankara (2005), s. 42.

¹⁴ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 11.

¹⁵ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 27.

¹⁶ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 27.

¹⁷ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 17.

Karakelle soyunun göç ederken tanışıp kız aldıkları Koçkarlardan ihtiyar bir kadının Karakelle aşireti için söyledikleri de dikkat çekicidir. İhtiyar kadın, söyleyeceği sözleri, Karakellerden birisinin rüyasında göreceğini anlatır. Bunun üzerine Karakelle aşireti kadının söyleyeceklerini öğrenmek için rüyaya yatar. Sonunda ak sakallı bir dede bir rüya görür. Rüya da bindiği devenin ağzından kan akmakta, kendisi de kana bulanmaktadır. Bu rüya romanda işlenen kan davasının ipuçlarını da ortaya koyar. Rüyanın romanı açıktır. Bir düşmanlık başlayacak ve kan dökülecektir. Bu bir kaderdir ve bu kaderi değiştirmeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir.

Yukarıda eserden alıntılar yaparak aktarmaya çalıştığımız bu özelliklere mirasçısı olduğumuz zengin kültür dünyası içerisinde sıkça rastlamak mümkündür. Dede Korkut Hikâyeleri'nde Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boyu Beyan Eder başlıklı hikâyede Karaçuk Çoban'ın gördüğü kötü bir rüya hayra yorulmaz ve tedbir alınır.¹⁸

Yine aynı hikâyede Salur Kazan'ın görmüş olduğu bir rüya, Salur Kazan'ı kaygılandırır. Bu rüyayı Kara Göne'ye yorumlatır. O da rüyada görülen kara bulutu devlete, yağmur ve karı askere, saç kaygıya, kanı kötülüğe yorar. Kalanların yorumunu da Allah'a bırakır. Salur Kazan bu olaydan sonra yurduna gittiğinde yurdunu yağmalandığını görür.¹⁹

Dede Korkut Hikâyeleri'nde bir başka rüya motifine de Kazılık Koca Oğlu Yiğenek Boyu başlıklı hikâyede rastlarız. Yiğenek Bey gece rüyasında boz atlar üstünde alpler görerek, Dede Korkut'tan öğütler aldığını, Kara Deniz'e girerek gemi yaptığını, gömleğinin geminin yelkeni olduğunu, o sırada gördüğü bir erin de dayısı olduğunu, dayısı da ona nereye gidiyorsun diye sorunca o da Düzmürd Kalesi'nde babam tutsak imiş dediğini söyler ve bu düşü bu şekilde arkadaşlarına anlatır. Dayısı da o sırada yakınlarda olduğundan oradaki beylerle kaleye giderek babasını kurtarır.²⁰

IV-Evlilik

İnsan hayatının üç önemli safhasından biri olan evlilik ve bu kavramın etrafında şekillenen bir takım adetler, töre ve törenler de esere yansımıştır. Özellikle düğün ile ilgili gelenekler detaylı bir şekilde işlenmiştir. Koçkarlardan Çiçek ile Karakalle aşiretinden Bekil'in düğünleri sırasında yerine getirilen gelenekler de Dede Korkut'u hatırlatan izler görülmektedir. Koçkarlar'ın aksakallı dedesi Çiçek'e Bekil'i isteyip istemediğini sorar:

“ -Kız, o seni helâli olarak mı istiyor? Bahtına çıkan mıdır? Alnına yazılan mıdır, kız?

— Helali olarak istiyor, bahtına çıkandır, alnına yazılıdır ağam.”²¹

Bir başka paragrafta da gelinlerden birisi Bekil'in Buhara kalpağına bir turna teleği takar ve ona:

“ _ Kızın yengesiyim.” der. “ - Birlikte kocayın, otunuz biter, suyunuz akar olsun.”²²

Yapılan bu evliliklerde dikkati çeken bir başka önemli nokta da, evlenecek çiftlerin ya birbirlerini rüyada görüp âşık olmaları veyahut da aşiretteki bilici kadınlar tarafından rüyalarının görülmesidir:

“Kanikoğullarının rüyasına bir kadın girdi:

¹⁸ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, II. Baskı, Ankara (1989), s. 97.

¹⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 99-100.

²⁰ Muharrem Ergin, *age.*, s. 201-202-203.

²¹ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 65.

²² Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 65.

- Kalkın, -dedi-, -Karakelle oğlunun elini ayaklarını çözün düğünü olacak.

İhtiyar kadın sonra bütün obanın rüyasına girip herkesi uyandırdı:

-Kalkan, düğünlerini yapın, sazlarını çaldırın!”²³

Düğün sırasında kabilenin ihtiyar kadınlarının Çiçek’e birtakım hediyeler vererek O’na nasihatlerde bulunmalarında da Dede Korkut üslûbunu hatırlatan taraflar vardır:

“Çiçek’i çadırdan çıkardılar. Kızlar, gelinler teker teker öpüp gittiler. İhtiyar kadın öne çıktı, elindekini Çiçek’e doğru uzattı. İçine ateş konan küçük bir aletti. Akşamları külün içine kor parçası koy, sabaha sakla, gözün üzerinde olsun. Al, bu undur, bereketin olsun. İlk ekmeğini bununla pişir. Helâline haram karıştıрма. Kocana saygı duy. Sana yabancı gözler bakacak ama ruhuna yaklaştırma, ruhunu temiz sakla.”²⁴

Kabilenin aksakallı dedesi de benzer ritüelleri tekrarlar:

“ - Atı sana murat olarak veriyorum, ineği bereket, koyunları damızlık. Muradın keskin, bereketin bol, damızlığın ziyade olsun. Atın yelesi kandan, ineğin bereketi haramdan, koyunun damızlığı hırsızlıktan uzaktır, helal et kız.”²⁵

V- Doğum ve Çocuk

Eserde, evlilikle birlikte bir anlamda soyun ve toplumun devamını sağlayacak çocuk ve yeni bir hayatın başlangıcı olarak en önemli geçiş dönemlerinden birisi olan doğum üzerinde de durulmaktadır. Türk toplumunda çocuğun önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir.(erkek çocuk sahibi olmak için adak adama, isim koyma vb.) Türk kültüründe kız çocuk da değerlidir. Erkek çocuk soyun devamı, mirasçısı olarak ayrı bir öneme sahiptir ama kız çocuk, başka toplumlarda olduğu gibi horlanan hatta ölmesi için gömülen bir varlık değil, dünyaya gelmesi için dua edilen, kendisine ihtimam gösterilen bir varlıktır. Eserde kız ve erkek çocuklar arasında bir ayırım söz konusu değildir. Bu durum, Dede Korkut Hikâyeleri’nde de Bay Piçen Bey’in “Bigler menüm dahi hakkuma bir dua eylen, Allah Taala mana da bir kız vire”²⁶diyerek bir kız çocuğu sahibi olmak isteğini akla getirmektedir.

Göç romanında çocuklara ayrı bir önem verilmesini/göçebe toplulukların bu tavrını “düşmana ne kadar çok gidilirse zafer o kadar iyi sağlanır “düşüncesiyle ifade etmek mümkündür. Diğer yandan Mehmet Kaplan’ın ifadesiyle, her medeniyet mutlaka kendisini yaşatacak insan tiplerini yetiştirecektir. Bunun yerine gelebilmesi için bir takım müesseseler yaratılır. Göçebe toplumlarda bu fonksiyon daha çok örf ve adetler tarafından yerine getirilir. Ayrıca kuvvetli insana dayanan bu tip toplumlarda erkek çocuklara büyük bir değer verilir.²⁷

Eser de Karakelle aşiretinden Bekil ve Çiçek’in düğünü sırasında aşiretin bilici kadınlarından biri Çiçek’e çocukla ilgili önemli öğütlerde bulunur. Türklerin geleneksel yaşamında özel bir yere sahip olan Bilici Kadın’ın bu anlamda hamile kadınlara yol göstermesi, kadını da doğum öncesinden başlayarak doğum sonrasına uzanan bir evrede bir takım adetlere, inanmalara uymaya ve bu adetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamıştır:

²³ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 108.

²⁴ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 72.

²⁵ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 73.

²⁶ Muharrem Ergin, *age.*, s. 117.

²⁷ Mehmet Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul (1985), s. 52.

“ -Bakıcı ninemiz: Çocuğu olunca göbeğini kendim kesip bağlayacağım, kırkinci günü O’nu kendim yıkayacağım. Sekiz aylık hamileyken ellerini ısırana dalarsın, çocuk o zaman karnında irkilir, öyle yaparsa çocuk daha eken herzeyi anlamaya başlar, iki aylık hamilelikten sonra at sırtında çokça dolaşırsın. Canın Balık çekerse oğlun, elma çekerse kızın olacak.... dedi.”²⁸

Çiçek’in doğumuyla ilgili parçada Bilici Kadın’ın Çiçek’in karnı üzerinde bıçak sıvazlamasını tavsiye etmesi ilgi çekicidir:

“ Çadırda kadınlar, dışarda erkekler, Kadın’ın buyruğuyla bıçak biliyorlardı. Dünyada biley sesinden başka ses yoktu. Çocuk, dünyaya geldiği anda biley sesleri arasından Kadın’ın sesini duydu:

-Alay! “²⁹

VI-Ekonomi

Toplumsal hayatla ilgili birçok inanış ve düşünüşün olduğu romanda, yaşanan hayatın idame etmesini sağlayacak ekonomi düşüncesi üzerinde de durulmuştur. Yazar, romanında ekonomi ile ilgili gözlemlerini daha çok paraya karşı olumsuz bir tavır alışı üzerinde yoğunlaştırmıştır. Para elbette yerleşik hayata geçişin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Maddi gücün/paranın geleneğin yerini almasıyla birlikte, toplumu bir arada tutan değerler yok olmaya başlamış ve yabancılaşma ve kişilik erozyonu baş göstermiştir :

“Köyün paraya yeni yeni alıştığı günlerdi. Paranın havası köyün üzerine çökmüş, kötü bir koku herşeyin üzerine siniyordu. O yüzden halılara, kebelere, sürülere, yulkılara para gibi bakmaya başlamışlardı. Para toplayan, para arttıran gitgide kendi içine çekiliyordu. Dünyanın hiçbir zenginliği paranın tadını vermiyordu. İmam Kuran’ını, mürid şiirini para ile okuyordu.”³⁰

Bir başka paragrafta da para hırsının, insanları nasıl birbirlerinden uzaklaştırdıkları ifade edilir:

“Para hırsı, giyim hırsı, altın hırsı, Eğrikar denilen köyü dövmekteydi. Ömürleri kendilerinin haberi olmadan kısılmakta, uykuları kısılmaktaydı.”³¹

Eserde günlük yaşamla ilgili alışkanlıklar da verilmiştir:

“Güneş yükselmiş, köyün sığırı, koyunu meraya çıkmıştı. Yani artık düzlerde nahır vardı, tepelerde sürü vardı, herkes uykudan uyanmıştı, günü yaşamaya başlamışlardı. Rüyasında kismet gören kalkıp peşine düşüyor, su gören yeni bir işe başlıyordu: Halıcı tezgâh kuruyordu, çiftçi tarlaya gidiyordu. Yol görenler ayrıldığı insanı, kan gören kavuşmak bekliyordu.”³²

VII-Tabiat

Tabiatın önemli bir yer tuttuğu eserde çok canlı tabiat tasvirleri yapılmaktadır. Zaten yaşanan hayat tabiatla kucak kucağadır. Karakelle aşiretinin göçerleri tabiatın canlı olduğunu bilir ve onunla bütünleşirler:

“Dünyada cansız hiçbir şey yoktur, herşey canlıdır. İnsan gerektir ki kalbini temizlesin, ateşin, ocağın, günesin nuru, suyun aydınlığı yüreğimizi yıkamamız için yaratılmıştır. Biz de bu nuru, bu

²⁸Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 77.

²⁹ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 86.

³⁰ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 18.

³¹ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 33.

³² Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 17.

aydınlığı görebilelim diye halkolunduk. Bu nurla, bu aydınlıkla yer ekip tohum serpelim, yeşeren yeşillik, açan çiçekler, otların kokusu hepsi nurdur bunların. Aydınlıktır ki yeniden bize dönüyor, kokla kadan alayım, duyacaksın. Duydun mu?”³³

Eserdeki tabiat tasvirleri Dede Korkut'ta olduğu gibi daha çok şiir halinde çizilen tablolar olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Ama yine çiçekler yeşeriyor, yine sular akıyordu. Çiçeklerin yeşermesi, suların akması, çocukların doğması ve tazelenmesiydi. Bu olanların bir daha tekrar etmesiydi, gidenlerin bir daha geri dönmesiydi.”³⁴

“ Bekil'in sürüsü yamaca yayılmış otluyordu. Çisil çisil yağmur yağıyordu. Hava hem dumanlı hem de Güneşliydi. Dağlara yamaçlara çökmüş sisin, dumanın içinde Güneş gittikçe sarararak ışık saçıyordu. Sis, çiseleyen ummanın üzerinden mi veya otların arasından mı bilinmez, iştirilen yabani kuşların sesi de nemliydi.”³⁵

Bu tasvirler iç karartıcı ve karamsarlık verici değil, sevgi, güzellik ve iç huzuru aşılایıcı bir yapı sergilemektedir:

“Güneş bir adam boyu yükselmişti. Her gün olduğu gibi Karakelle yurdu iri bir yumak gibi çözülmekteydi. Sürüler, nahırlar ve yulkılar sabah güneşinin ışığına gark olmuş çiğli yamaçları, başı henüz bulutlardan açılmamış dağları, güneş dokundukça hafiflemiş havalanmakta olan dumanı adım adım geçerek otladıkları yerlere turmanıyordu. Gökte güneş, yerde dağlar derede, yamaçlar sürsüz, nahırsız, yulkısız, yarımış gibi görünüyordu. Sanki görünmeyen bir el dünyayı hissedilmeden yeniden kuruyordu.”³⁶

Eserde suyun sosyal hayatta oynadığı rol ve tabii güzellik açısından da ele alındığını görüyoruz:

“Yeryüzüne zifri karanlık çökmüştü. Hürü kadın suya yalvara yalvara ırmağın kıyısında yürüyordu:

—Yavruma yardımcı ol, ey suyun nuru! “³⁷

“Ağaçların gövdesini yarıp çıkan tomurcuklar bir bir çatlıyor, ayağının altında toprak sesleniyordu. Dağlar içten içe kaynıyordu. Sular dile gelip civıldaşıyordu.”³⁸

Su, tabii bir güzellik olmasının yanısıra mukaddes bir yere de sahiptir. Eserde Karakellelerden Senem Hatun'un bayılması sırasında onu ayıltmak için Hürü Kadın Senem Hatun'un oğlu Bike'ye bıçakla suyu doğramasını ister:

“-Bike çabuk ol, bıçakla suyu doğra, anan bayıldı.

Bike, kemerine kadar ırmağa girdi, suyu enine boyuna bıçaklamaya başladı.”³⁹

³³ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 90.

³⁴ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 42.

³⁵ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 45.

³⁶ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 111.

³⁷ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 23.

³⁸ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 30.

³⁹ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 37.

Dede Korkut'ta, Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Destan isimli hikâyede de suyun son derece canlı ve renkli tasviriyle karşılaşırız. Burada su tabii güzelliği yanında sosyal hayatta oynadığı rol açısından da ele alınmıştır.

VIII-Halk Oyunları

Romanda eğlenceye fazla yer verilmez. Karakelle ve Koçkar kabilelerinin tüm fertleriyle bir arada oldukları bir akşam eğlencesinden bahsedilen satırlarda, kızlar, gelinler elele; erkek çocuklar, büyükler kolkola halaya başlarlar. İhtiyarlar, yaşlı, aksaçlı kadınlar halayın ortasına geçerler. Bu Karakelle neslinin ancak çok eski masallarda duydukları bir oyundur:

“Kadınlar öne ellerini kaldırıp saçlarını tarıyormuş gibi saçlarından indire indire, ağır ağır daire yapıp oynadılar. Oyun gittikçe hareketlendi. Şimdi herkes kendisi için, daha doğrusu kendisini oynuyordu. Nefesleriyle makam çalmaya başladılar, güzel miydi, korkunç müydü, ne idiyse oynayanların nefesi garip bir halay havası yaratmıştı.”⁴⁰

Burada dikkati çeken bey, kadınlar ve erkekler arasında kaç-göçün olmamasıdır. Zaten oyunun en önemli kısmını da kadınlar idare eder.

Oyun içerisinde ateş de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Seçilen bir kadın ateşin üzerine çıkıp oynar ve hıçkırma hıçkırma ağlar. İşledikleri günahın bağışlanması için bir yoldur bu. Tanrının güneşinden, ışığından, havasından, otundan ve çiçeğinden uzak nasıl yaratılmışlarsa öyle olmaları gereken, yüreklerinde kötü sözler, kara yollar olan insanların yüreklerini temizlemeleri için gerekli bir yol:

“Oynayanlar oynadı, bakanlar baktı; ama hiç kimse o kadınla kız gibi olamadılar. Gitgide arzuları yitti, yorulup yavaşladılar. Halhallı ayaklarını, yalın ellerini köseşiler yaktı. Başlarını önlerine eğdiler. Hepsi birlikte durup ağladılar. İşledikleri günahlar için gözyaşı akıttılar; ama biliyorlardı ki, günahlarının bağışlanması için bu gözyaşları da azdır.”⁴¹

IX-Dil ve Üslup

Eserin nazım ve nesir karışık bir anlatıma sahip olduğu görülmektedir. Özellikle doğa ve çevre tasvirlerinde şiire yakın bir anlatım doruğa ulaşır. Eserde yer yer halk türkülerinden parçalara da yer verilmiştir. Bu parçalar genelde ayrılık üzerinedir. Yurtlarından sürülmüş Karakelle, Koçkarlı gibi Türk kabilelerinin tarihidir bir bakıma:

“Ozanların sazı, Karakelle soyuna benzeyen sel gibi, tufan gibi yerinden kalkmış yüzlerce, binlerce soyun rahat günlerini arıyordu. Erkeklerin, delikanlıların ellerini boşaltan, kılıçları, okları unutturan, kızları, gelinleri ağlatan da sazın ezgilerde aradığı bu rahat günlerdi.”⁴²

Eserde Türk milletinin asırlar boyunca geliştirdiği gelenek ve göreneklerinin anlatım özelliklerine ve deyimlerine de rastlamak mümkündür. Bu anlatım özellikleri ve deyimler, esere ilginçlik ve canlılık kazandırmaktadır. Mesela:

“Derin gitmişin çocukları”, ”cehennemliğin çocukları anlamında nefret içeren bir deyimdir.”; “dünyanın beli uzun” (dünyanın yaşı kastedilmektedir.) Bu deyim yazar tarafından iki anlamda kullanılmıştır. Türkler Doğu'dan Batı'ya göç ederlerken hep ekvator çizgisini takip etmişlerdir. Birinci

⁴⁰ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 59.

⁴¹ Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 59.

⁴² Mevlüt Süleymanlı, *age.*, s. 70-71.

olarak bu kastedilmektedir. İkinci olarak ise, bu Türk kabilesinin ezelden gelip, ebede gittiği vurgulanarak muazzam bir zaman derinliği kazandırılmaktadır: “su aktığı yerden bir daha akar”; “su gibi akarınca ot gibi biterine çoğalmak”, “otunuz biter suyunuz akar olsun”, “kulaklarına ölü yıkayıcısının parmağı kaçmış”, “yayığına yarasa konmak”, “oğul elden, kardeş belden gelir”, “ayağı uğurlu olsun, zenginlik başından yağsın” gibi.

şahıs ve çevre tasvirlerinde de ilginç benzetmelere başvurulduğu görölr: “Kıpkızıl ateşli bir hava”, “dünya dolusu kuş sesi”, “çimenlerin insan yüzüne gülmesi”, “kulağın menekşe kokması”, “ovayı gözleriyle bir su gibi içmek”, “ipincecik, yüzük halkasından geçecek kadar ince belli”, “göl gibi kımıldamadan yatmak” gibi.

Sonuç

Sonuç olarak eser için şunları söylemek mümkündür: Mevlüt Süleymanlı, XX. asrın başlarındaki göçerlerin hikâyesini günümüzün bir Dede Korkut’u gibi anlatmış ve bunda da başarılı olmuştur. Daha öncede ifade edildiği gibi, eserin neredeyse tamamına (Banu Çiçek, Beyrek, Selcen Hatun, Bilici Kadın vb.şahıs isimlerindeki benzerlikler de dâhil) bu üslup hâkimdir. Diğer yandan eserde destan ve masallarla gündelik hayatın gerçekleri birbirine karışır. Romanı ilgi çekici kılan taraflarından birisi de bu hava olmalıdır. Yazarın eserinde Türk kültürünün normları olarak değerlendirebileceğimiz örneklerle okuyucuyu karşı karşıya getirmesi bilinçli bir tercihtir. Eserde masalların, hikâyelerin, türkülerin vb. zengin birer malzeme durumunda olması, insanların nesnel belleğinden kendilik bilincini silen önemli bir sürece dönüřen⁴³ “modern zamanlar”da, yazarın, millet hayatına ait bu birikimi kültürel kimliğin kaynağı olarak gördüğünü ve aynı zamanda bu birikimin içerisindeki bir takım temel değerlerin güncelleştirilmesinin mümkün olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu tercih bizi yazarın milletin hayatını, özlelerini, tarihini, edebiyatını ortaya koyacak ve bunu halle birleştirecek milli bir hayatın/milli bir edebiyatın peşinde olduğu düşünçesine götürmektedir.

Eserde sevgi, güzellik ve dostluk ön plana çıkmaktadır. Zaten yazar da, yüreğinin genişliğini bu duygulara borçlu olduğunu, öz köküne sevgisi olmasa başka halklara hürmet besleyemeyeceğini belirtmekte, ancak öz neslini sevenlerin dünyayı güzelleştireceğini, yüreğinde sevgi ve muhabbet olmayanların dünyayı kana bulayacaklarını ifade etmektedir.

Kaynaklar

- 📖 AZAR Birol, “Göç Romanı Üzerine Bir Çözömlene Denemesi”, **Arayışlar**, (2006), Yıl: 8, S: 15.
- 📖 ERCİLASUN Bilge, “21. Yüzyılda Türk Dünyası Edebiyatlarına Bir Bakış”, **3. Uluslararası Türk Uygarlığ Kongresi**, Bişkek 28-30 Mayıs, Yayınlanmamış Bildiri
- 📖 ERGİN Muharrem, **Dede Korkut Kitabı I, Giriş-Metin-Faksimile**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara (1989), II. Baskı
- 📖 GÜNAY Umay, **Türkiye’de Aşık Tarzı şiir Geleneği ve Rüya Motifi**, Akçağ Yayınları, Ankara (1992)
- 📖 KAPLAN Mehmet, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri**, Dergah Yayınları, İstanbul (1985)
- 📖 KORKMAZ Ramazan, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Türksoy Yayınları, Ankara (2004).
- 📖 SARIKAYA Mahmut, “Türklerdeki Soykırım Algısının Dile Yansıması Üzerine”, **Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları**, Volume 2/2 Spring (2007).
- 📖 SÖYLEMEZ Orhan, **Türk Dünyası Edebiyatları Roman I**, Akçağ Yayınları, Ankara (2005)
- 📖 SÜLEYMANLI Mevlüt, **Göç (Roman)**, Ötügen Yayınları, İstanbul (1994), II. Baskı
- 📖 YILDIZ Naciye, “Manas Destanı’nda, Oğuz Kağan Destanı’nda ve Dede Korkut Hikayeleri’nde Yer Alan Benzerlikler”, **Manas Bildirileri Kitabı**, T.D.K. yayınları, Ankara (1998).

⁴³ Ramazan Kaplan, **Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri**, Türksoy Yayınları, Ankara (2004), s. 45.